

פירוש הרמב"ם לאבות

הניסים שנעשו לאבותינו ובריאת העולם (ה, ג -

(ה)

הרב יצחק שילת

מסכת אבות ה, ג

עשרה נסיונות נתנסה אברהם אבינו, ועמד בכלם, להודיע כמה חיבתו שלאברהם אבינו. עשרה נסים נעשו לאבותינו במצרים, ועשרה על הים. עשר מכות הביא הקב"ה על המצרים במצרים, ועשרה על הים. עשרה נסיונות נסו אבותינו את המקום במדבר, שנאמר: 'וינסו אותי זה עשר פעמים ולא שמעו בקולי'.

מסכת אבות ה, ד

עשרה נסים נעשו בבית המקדש: לא הפילה אשה מריח בשר הקודש, ולא הסריח בשר הקודש מעולם, ולא אירע קרי לכהן גדול ביום הכפורים, ולא נראה זבוב בבית המטבחים, ולא נמצא פסול בעומר ובשתי הלחם ובלחם הפנים, ולא כבו הגשמים את עצי המערכה, ולא נצחה הרוח את עמוד העשן, עומדים צפופים ומשתחיים רווחים, לא הזיק נחש ועקרב בירושלים מעולם, ולא אמר אדם לחברו צר לי המקום שאלין בירושלים.

מסכת אבות ה, ה

עשרה דברים נבראו בין השמשות: פי הארץ, פי הבאר, פי האתון, והקשת, והמן, והמטה, והשמיר, והכתב, והמכתב, והלוחות. ויש אומרים: אף המזיקין, וקבורתו של משה, ואילו שלאברהם. ויש אומרים: אף צבת בצבת עשויה.

פירוש הרמב"ם לאבות ה, ג

העשרה נסיונות אשר נתנסה אברהם אבינו - כולם כתובים. הראשון - הגירות, והוא אמרו יתעלה לו: "לך לך מארץ ומולדתך". והשני - הרעב אשר מצא בארץ כנען כאשר השתקע בארץ, וכבר יועד לו: "ואעשר... ואברכך ואגדלה שמך", וזה נסיון גדול, והוא אמרו: "ויהי רעב בארץ" וכו'. והנסיון השלישי - עשוק המצרים אותו בלקיחת שרה לפרעה. והרביעי - הלחמו בארבעה מלכים. והחמישי - לקחו הגר כשנאש מההולדה משרה. והשישי - המילה, אשר צווה בה בשנות הזקנה. והשביעי -

דף מקורות

עשוק מלך גרר אותו בלקיחת שרה גם כן. והשמיני – הרחקת הגר אחר הבנות ממנה. והתשיעי – הרחקת בנו ישמעאל, והוא אמרו לו יתעלה: "אל ירע בעיניך על הנער ועל אמתך", וכבר העיד הכתוב כמה קשה היה הדבר עליו: "וירע הדבר מאד בעיני אברהם", אבל הוא קיים צווי יתעלה וגרשם. והעשירי – עקדת יצחק.

ואמנם העשרה נסים אשר נעשו לאבותינו במצרים – הרי הם הנצלם מעשר המכות, והיות כל מכה ומכה מיוחדת במצרים, לא בישראל, ואלו נסין בלא ספק. ולשון התורה בכל מכה מהן שהיא במצרים לבד, זולת הכנים, שהוא לא באר בה זה, אבל ידוע שלא ענש את ישראל, ואמנם היו מצויות אצלם ולא צערו אותם, וכך בארו החכמים. אבל השאר – הרי התבאר בהן, אמר בדם: "ולא יכלו מצרים לשתות מים מן היאור", ראה על היות הנזק דבק בהם בלבד, ואמר בצפרדע: "ובאו בביתך ובחדר משכבך ועל וכו' ובכה ובעמך ובכל עבדיך", ואמר בערוב: "והפל(א)[י]תי ביום ההוא את ארץ גושן", ואמר בדבר: "וממקנה בני ישראל לא מת אחד", ואמר בשחין: "כי היה השחין בחרטמים ובכל מצרים", ואמר בברד: "רק בארץ גושן אשר שם בני ישראל לא היה ברד", ואמר בארבה: "ומלאו בתיך ובתי כל עבדיך ובתי כל מצרים", ואמר בחושך: "ולכל בני ישראל היה אור" וכו'.

ואמנם העשרה אשר היו על הים, הרי הם קבלה. הראשון – הבקעו, כפשט הכתוב: "ויבקעו המים". והמופת השני – שאחר הבקעו התקמר, עד שנעשה כדמות תקרה קמורה, ונהיתה הדרך כאילו היא נקובה במים, והמים מימין ומשמאל ומלמעלה, הוא מאמר חבקוק: "נקבת במטיו ראש פרזו". והשלישי – שקרקעו התקשתה וקפאה להם, כמו שאמר: "הלכו ביבשה", ולא נשארה כקרקעית הנהרות אשר היא בוך וטיט. והרביעי – שדרכי המצרים בו היו בטיט נדבק, הוא אמרו: "חומר מים רבים". והחמישי – שהוא נבקע לדרכים רבות כמספר השבטים, קשת עגולה בתוך קשת עגולה, כזה:

והוא אמרו: "לגוזר ים סוף לגזרים". והששית – שהמים קפאו ונתקשו כאבנים, ועל זה אמר: "שברת ראשי תנינים על המים", רצונו לומר, שהמים נתקשו עד כדי שישברו עליהם הראשים. והשביעי – שהוא לא קפא קרחה, רצונו לומר: חתיכה אחת, אלא מפורר ומפורד, כאילו הן אבנים שסודרו קצתן על קצתן, הוא אמרו: "אתה פוררת בעזך ים". והשמיני – שהוא קפא כזכוכית או כספיר, רצונו לומר: שקוף, עד שיראו קצתם את קצתם בעברם בו, והוא אמרו "חשרת מים עבי שחקים", רצונו לומר, שקבוץ המים ההם היה כעצם השמים, אשר הם שקופים. והתשיעי – שהיו נזלים ממנו מימות מתוקים, שהיו שותים אותם. והעשירי – שהם היו קופאים עם נזילתם, אחר שלקחו מהם מה ששתו, כדי שלא ירדו לארץ, והוא אמרו: "נצבו כמו נד נזלים, קפאו תהומות בלב ים", רצונו לומר, שהדבר אשר היה נזל – היה קופא בלב ים.

ובאה אלינו הקבלה גם כן, שהמצרים ירדו עליהם מכות על הים יותר ממכות מצרים, אבל היו כולן מאותם העשרה מינים אשר ירדו במצרים, ונחלקו למיני מינים על הים. והרמז על זה, אמרו: "אלה הם האלהים המכים את מצרים בכל מכה במדבר", רצונו לומר: במדבר ים סוף.

ואמנם עשרה נסיונות שנסו אבותינו את המקום – הרי כולם כתובים גם כן: הראשון – על ים סוף, באמרם: "המבלי אין קברים במצרים" וכו'. והשני – במרה, הוא אמרו: "וילנו העם על משה לאמר מה נשתה". והשלישי – במדבר סין, כשבקשו המן,

דף מקורות

הוא אמרם: "מי יתן מותנו ביד ה'" וכו'. והרביעי – מרותם בהנחת המן לבוקר, כמו שאמר: "ולא שמעו אל משה ויותרו" וכו'. והחמישי – מרותם בבקשם אותו ביום השבת, "יצאו מן העם ללקוט ולא מצאו". והששי – ברפידים, על המים גם כן. והשביעי – בחורב, במעשה העגל. והשמיני – בתבערה, בעוררם במקום ההוא ספק באמתות ובמרדם, והוא אמרו: "ויהי העם כמתאוננים" וכו'. והתשיעי – בקברות התאווה, בבקשת הבשר, אמר: "והאספסוף" וכו'. והעשירי – במדבר פארן, במעשה המרגלים, ושם נאמר: "וינסו אותי זה עשר פעמים".

פירוש הרמב"ם לאבות ה, ד

כבר ידעת שהמזבח באמצע העזרה, ואנו עתידים לבאר זה במקומו, והוא גלוי לשמים, ועם זה לא היה הגשם מכבה אשו. ולא פזרה הרוח עמוד העשן העולה מן הקרבנות, אלא בעת ההקרבה היה האויר נח. והיו עומדים בעזרה אחד בצד אחר, ובעת ההשתחויה לא אירע להם דוחק, ולא לחצו קצתם את קצתם, לרוב מוראם במקום ההוא.

פירוש הרמב"ם לאבות ה, ה

כבר זכרתי לך בפרק השמיני, שהם לא יאמינו בחידוש הרצון עת אחר עת, אלא שבראשית עשיית הדברים הושם בטבעם שייעשה בהם כל מה שייעשה, בין שהיה הדבר אשר ייעשה – תדיר, והוא הדבר הטבעי, ובין שהיה לעתים רחוקות, והוא המופת. ולפיכך אמר שביום הששי הושם בארץ שתשקע בקרח ועדתו, ובבאר שתוציא המים, ובאתון שתדבר, וכן השאר. וכתב היא התורה הכתובה לפניו יתעלה, כמו שאמר, ולא נדע איך, והוא אמרו: "ואתנה לך את לוחות האבן והתורה והמצוה אשר כתבתי להורותם". ומכתב הוא הכתב אשר על הלוחות, כמו שאמר: "והמכתב מכתב אלהים הוא".

ושמא תאמר: ואם המופתים כולם הושמו בטבעי אותם הדברים מששת ימי בראשית – למה יחדו אלה העשרה? דע, שהם לא יחדו לומר שאין שם מופת שהושם בטבע הדברים מששת ימי בראשית זולת אלה, אלא אמר שאלה בלבד היתה עשייתם בין השמשות, ושאר המופתים אמנם הושמו בטבע הדבר אשר נעשו בו בראשית העשות. למשל אמר, כי ביום השני, בעת החלקות המים, הושם בטבעם שיבקע ים סוף למשה, והירדן ליהושע, וכן לאלהו ואלישע. וביום הרביעי, כשנבראה השמש, הושם בה שתעמוד בזמן פלוני במאמר יהושע לה. וכן שאר המופתים, חוץ מאלה העשרה, והם הושמו בטבע אותם הדברים בין השמשות.

ושמיר – הוא בעל חיים קטן, ינסר האבנים הגדולות בעברו עליהן, ובו בנה שלמה המקדש.

וצבת – היא המלקחיים אשר יחזיקו בהם הנפחים הדבר החם, עד שייעשה בו מה שייעשה.